

Uus aeg — uus moraal

Mark Rais

Detsembris esietendus Estonia teatris Verdi ooper "Traviata". Neeme Kuninga lavastuslik kontseptsioon äratas kogu vabariigis tähelepanu. Väliselt on see veidi sarnane kurikuulsa esietendusega, kus "Traviata" kriitiline suunitlus oli kõvasti pehmendatud tänu sündmuste ülekanndmisele 18. sajandisse. Praegu on "Traviata" esietenduse ajast möödas juba peaaegu poolteist sajandit. Selleks et saavutada analoogilist efekti, on vaja vaid ilustada tolle aja tunnusmärke. Täna lavastuses on see esteetika läbi viidud järjekindlalt: klassikalise kapitalismi õitseaja ilustamise taga on kuulda kiidulaulu, võibolla teadvustamatut, kaasaegsele kapitalismile, mis lõppude lõpuks nii edukalt — kuni streikideni! — saabub meie maale. Lavastuse kontseptsioon püüab, teadlikult või tahtmatult, isegi selle ühiskonna pahed etendada kenadeks ja sümpaatseteks.

Selle eesmärgiga on ooperis muudetud kõigepealt Germonti (isa) roll; tema kuritegu Alfredo ja Violetta armastuse suhtes on pehmendatud. Tiitrite abil on alla kriipsutatud Violetta ja Alfredo suhete vaid ajutise katkemise nõue, millest loomulikult ei ole juttu ooperi teises vaatuses ja mis ei saaks viia Violetta surmani. (Üldiselt annavad tiitrid selles lavastuses edasi ooperi teksti väga üldistatud kujul, kooskõlas üldise kontseptsiooniga,

kontsentreerudes muusika ilule, mitte draamatilisele konfliktile.) Seepärast on kahevaatuseline viimases vaatuses palju nõrgem, kui seda soovis Verdi — inimene suri haigusse, mis siis teha?! Kurb asjaolu jääb, paljastamine kaob.

Lavastuses on muudetud funktsionaalselt ooperi mõningaid momente. Nii ilmub esimeses vaatuses Alfredo hääl, mis kõlab lava tagant, vaid kangelanna teadvusse ja ei peegelda reaalsust. Verdi muusikas ei peegeldu see samuti. Verdi aga on üksikasjade suhtes väga tundlik helilooja! See-eest aknast kostev viimase vaatuse karnevali muusika on kantud sümbolsete märkide abil kangelanna teadvusse. Nii esimesel kui teisel juhul nõrgeneb ooperi konflikt. Seda ka teksti muudatuste tõttu, mis on suuremas osas juhuslikud. Sellest räägin üksikasjalikumalt edaspidi.

Sisu muutmise tugevamaks vahendiks on dekoratsioonid ja kostüümid (kunstnik Anna Kontek). 19. sajandit näidatakse šiki ja elegantse, liialdatud kujul on taastatud kogu tema luksus kuni krinoliinide ja frakkideni. Kangelannale on antud väline sarnasus Marie Dupless'ga, kes on Alexandre Dumas jun. "Kameeliadaami" prototüüp. Kõik see aitab kaasa üldistuste erandlikule muutmisele, mis vaevalt oleks toimunud, kui puuduks portreesarnasus ooperikangelanna ja romaani prototüübi vahel (Selle poole püüdis ka Verdi, andes oma kangelannale uue nime ja

Vladimir Bachu
Maalid

La Galerie Passage

Narva mnt 15
(sissekäik Aedvilja tänavalt)

likvideerides ooperis enamiku "Kameeliadaami" sentimentaalsusest.)

Muide, dekoratsioonide, kostüümide ja lavalise liikumise mõju on seda väiksem, mida rohkem rikutakse planeeritud detailide täpsust. Esimeses vaatuses kutsus hiiglasuur elektrilühter esile lausa naerupahvakuid. Verdi aeg on ju küünaldest kandelaabrite ja lühtrite ajastu. Üldistatud dekoratsioonides need valgustid lihtsalt puuduvad. Siin võiks ka piirduda küünlakujuliste valgustitega, samuti nagu Flora majas. Praegused kandelaabrid esimese vaatuse lühtri vormis tunnistavad, et möödunud sajandi seltskonnadaamid ei suutnud mitte midagi peale üksteise jälgendamise.

Lavastuses on häirivalt tihti üksikasju, mis on 19. sajandi Pariisi aristokraatlike salongikülaliste maneeridega vastuolus. Pidevalt vigurdav Gaston, kes ütleb Alfredole ette joogilaulu algust, või Flora, kes istub oma krinoliinis kaardilaulale, on lihtsalt kohutavad. I vaatuse balli õhkkond, kui Alfredo tassib Violetta kuskilt laualt pidevalt veiniklaasikesi, on sarnane demokraatlikumate pidustustega. See oleks mõeldav siis, kui tegevus toimuks ajaliselt hiljem ja isegi mitte Ameerikas, vaid näiteks Skandinaavias, rootsi lauga. Näiteks nagu Eesti Kontserdi pidu hooaja avamise auks, selle vahega, et Eesti Kontsert võis palgata mitu ettekandjat, ooperi kangelanna aga seda endale lubada ei saanud. Alfredo ilmumine mantlis Violetta magamistuppa viimases vaatuses ei assotsieeru kangelase armastuskannatamatusega, sest me teame, et Violettal on teenija ja teener.

Jelena Voznessenskaja, kes laulis Violettat, on tugeva häälega laulja, kes esitas suurepäraselt Violetta mõlemad aariad. Tal on ka hea ansamblitunnetus. Kõne jaoks ei ole ta hääl piisavalt seatud ning kirja lugemise stseen viimases vaatuses tuli välja kehvemalt. Voznessenskaja on Jekaterinenburgi teatri kasvandik ja tema laulus on tunda selle eeliseid ja puudusi. Viimaste hulka kuulub vaba suhtumine autoriteksti, mis on selles teatris kombeks heade lauljate puuduse tõttu. Eeliseks on — ja see on äärmiselt tähtis — interpretatsiooni suur väljendusrikkus. Voznessenskaja tunneb oma partii üksikasju nii hästi, et tema interperatsioon tundub kammerlikuna. Samal ajal on hääle hiilgus Voznessenskajal alati tagaplaanil. Verdil on see aga tähtis. Tekst on tal alati lihvitud kõikides piasiasjades; laulja lavaline käitumine on laitmatu. Kuid koloratuuride ja eriti pauside ajal ei kujuta ta hästi ette, mis ta laval tegema

peab. Äärmise mõttetuse näiteks võib tuua II vaatuse 2. pildi, kus Voznessenskaja sõrmitse õrnalt rahakupüüre, mida Alfredo talle viskas.

Alfredot laulis Mati Kõrts. Vokaalselt osa õnnestus ja publiku ovatsioonid teenis ta ausalt. Eriti hästi laulis ta II. vaatuse 1. pildi aariat ja duetti Violettaga viimases vaatuses. Mis mängu puutub, siis Mati Kõrts ei olnud siin alati vajalikul tasemel. Tema liikumismaneeris puudub aristokraatus, liikumised ei ole alati loomulikud ja kohati jääb isegi mulje, nagu laulja häbeneks. Arvan, et kõik need puudused võib kergesti kõrvaldada. Puudusi võis lavalises liikumises leida ka Tarmo Sillal, kes laulis Germont'i. Need paistsid ka rohkem silma, sest Germont'i osa on staatilisem. Georg Ots, näiteks, ületas siin staatilisuse filigraanse mängu abil. Sild ei tohiks nautida ainult laulmise dramatismi ja jätta tähelepanuta lavalist liikumist.

Gaston (Alar Haak) ja Flora (Riina Airene) võivad olla kiidetud vokaalpartide esitamise, kuid mitte mängu eest. Teo Maiste doktor Grenvili rollis ja Voldemar Kuslap parun Dauphali osas löid meelde jäävad kujud. Samuti olid head ka teised kõrvalosalised.

Hea oli ka koor, kuigi selle osa on muudetud kupüüri tõttu II vaatuse 2. pildis. Kas see on tehtud Jelena Voznessenskaja psühholoogilise tõlgenduse pärast või selleks, et reljeefsemalt näidata kolme peategelase omavahelisi suhteid — raske öelda. Nii või teisiti, üldine *erescendo* on rikutud, üldine psühholoogiline mulje sellest stseenist moonud. Terve ooperi dramaatiline kulminatsioon on kadunud. Mõnikord olid märgatavad ka tehnilised puudused, näiteks ei kõlanud hääled "Matadooride kooris" koos.

Balletistseen oli lavastatud Mai Murdmaa poolt lavastuse stiilis, ilusasti ja väljendusrikkalt, peente võluvate detailidega. "Mustlastantsu" solistid Andrus Kambre ja Lemme Järvi olid ka head. Muuseas, selles lavastuses oli kaotatud niisugune detail nagu käsitrummi heli "mustlastantsus". Ma ei arva, et selle peaks ümber tegema, kuid juhul kui see on lavastatud käsitrummideta (nagu mõttes Verdi), peaks selle tämbri edasi andma kasvõi orkestris.

Orkester Paul Mägi juhatusel mängis oskuslikult ning kohati väga väljendusrikkalt. Arvan siiski, et ooperi muusikalises kontseptsioonis on veel nii mõndagi parandada ja loodan, et see saab tehtud.